

N. László Endre

Gyilkosok és áldozatok

Akarom, hogy ne felejtsetek, mert az ártatlanul lemészároltak vére az égre kiált! Huszonhét család gyászolja, pedig az egész magyar nemzet gyásza illeti meg őket, bár nem táborno-
kok, nem miniszterek, nem politikusok voltak, csak gyerekek!

*

Magyarországon ma sem tudja mindenki, hogy a második világháború után a nyugatról és keletről hazatérő csehszlovák politikusok bár merőben ellentétes politikai elveket vallottak, egy valamiben teljesen egyetértettek! Ez a "valami" a magyarság és a németiség iránt érzett mélyesleges gyűlöletük volt. Ha tehetik, vesztőhelyre küldték volna a köztársaságukban élő valamennyi magyart és németet. Ezt "a szent egyetértést" tanúsítja az, hogy a Beneš-kormány-
nak a magyar és a német kisebbséggel szemben elkövetett bűneit félve takargatta az utána kö-
vetkező kommunista rendszer is!

Ezért, és csak ezért történhetett meg az, ami megtörtént 1945-ben, nyárelő havában... De mi és hogyan is történt valójában?

Bacušan Ervin nevével kell kezdenem ezt a tragikus történetet. Ő maga szlovák nemzetiségű belügyi dolgozó volt, s valamiképpen szembekerült főnökeivel, túlságosan sokat tudott viselt dol-
gaikról. Az egyik változat szerint ezért kellett meghalnia... A másik változat szerint - az osztrák ha-
táron aranyat csempészett át, s ezért az aranyért lőtték le a határőrök 1945 tavaszán, közvetlenül
a háború befejezése után. Közrejátszott ebben a határőrség néhány tisztjének a zsidógyűlölete is,
mert Bacušan (állítólag) zsidó volt, s a zsidógyűlölet – minden mást állító híreszteléssel ellen-
tétben – nem csupán Magyarország termékeny talajába, hanem Szlovákia szikláiba is gyöke-
ret eresztett, bár erről ott lényegesen kevesebbet beszélnek, mint nálunk.

Bacušan Ervinnek azonban volt családja, voltak hozzátartozói, s ők nem hagyták ennyiben a dolgot. Az illetékesek kénytelen-kelletlen megindították a nyomozást, melybe egyre többen kapcsolódtak be, s így a féltve őrzött titok kiszivárgott... Csak nagy nehezen, mindenféle-fajta fenyegetésekkel sikerült a családot és a nyomozás résztvevőit megfélemlíteni, elhallgattatni.

Valahogyan mégis kiszivárgott egy borzalmas gyilkosság híre, mégpedig az, hogy az osztrák határon legyilkolt Bacušan holttestének keresése közben egy tömegsírra bukkantak, huszonhét ott lemészárolt magyar levante tömegsírára (majd más tömegsírokra is)!... Ez persze először a – tűzhöz közel ülő – kommunisták fülébe jutott el, így a "magyar" kommunistákéba is. Hogy mit érezhettek, nem tudhatjuk. Ha meg is mozdult bennük az elaltatott lelkiismeret, jól eltitkolták és őrizték ezt a szörnyű titkot, teljes tizenöt éven keresztül.

Akkor aztán - csaknem egyidőben - két ilyen kommunista is elmondta nekem, ami keveset erről az esetről tudott. Az egyik tanszékvezető egyetemi tanár, a másik pedig szerkesztő volt. Mondanom sem kell, tollforgató emberek voltak, mégis engem bíztattak arra, hogy próbáljak minél többet megtudni erről a levante-gyilkosságról!

Én akkor szabadultam a börtönből, ahová az 1956-os események következtében kerültem, tehát a józan eszem óvatosságra intett: tarthattam attól, hogy így akarnak likvidálni, esetleg újra börtönbe juttatni, vagy legalább megfosztani még az irodalmi vagy a sajtóban való szereplés lehetőségétől is. Mindkettőjüknek feltettem a kérdést, hogy miért éppen én nyomozzak és írok erről a gyilkosságról akkor, amikor sokkal kisebb dolgokért is tüntetett el akkor a csehszlovák "igazságszolgáltatás" embereket?

A magyarázat mindkét esetben nevetségesen átlátszó, s háttere a gyávaság volt. Első indokuk "természetesen" a párttagságuk, az ezzel járó pártfegyelem és az állásuk volt. Aztán meg az, hogy ők mégis családos emberek, tehát nem kockáztathatnak... Mélységes megvetéssel ugyan, de elfogadtam ezt az indoklást, hiszen a gyilkosság híre engem valóban felháborított. Annál is inkább, mert csak egy szerencsés véletlennek köszönhetően nem kerültem ki leventeként én is Németországba. Végül megkérdeztem:

– Ha sikerül is megtudnom valamit, és azt megírom, hol és kik fogják azt leközoelni?

Az az ember, aki csak párttagsága révén, tehát úgy jutott az egyetemi tanársághoz, mint nyúl a füléhez, így válaszolt:

– Kijuttatjuk valahogyan nyugatra, a Szabad Európa Rádióhoz. S ha ez nem sikerülne, akkor megmarad dokumentumnak, amit majd valamikor elővehet a magyar kisebbség. Ha elkészül az írás, senki másnak, csak nekem add ide!

Vállaltam a nem kis kockázatot. Ismeretséget kötöttem néhány olyan belügyi dolgozóval, aki valóban közel volt a "tűzhöz", s ráadásul kedvelte a szeszt, főként akkor, ha potyán juthatott hozzá. Fizettem hát nekik, mert tudtam, józan állapotban egy szót sem szedek ki belőlük. Egy magasabb rangú, de már nagyon részeg nyomozótól először Bacušanról kérdezősködtem. A beszélgetésünk szóról-szóra így zajlott le egy éjszakai mulató bárszékén ülve:

– Becušan egy tiszt volt... aki túlságosan sokat tudott felettesei piszkos üzelmeiről... – mo-

tyogta, majd vigyorogva a tarkómra nyomta vaskos mutatóujját: – Bacušan puff!... Ledurran-
tották és elásták az osztrák határon... egy lövészárókba lökték... aztán dobtak rá pár ásonyi föl-
det... Azt hiszem, pajtás, hogy Bacušan zsidesz volt... azért csináltak belőle olyan nagy ügyet...

– És az ott lelőtt magyar leventékről mit tudsz? – faggattam tovább az elázott vörös ürgét.
Bambán bámult rám:

– A kurva magyar szentséged, ezt nem tőlem hallottad!... Ugye, nem én pofáztam róluk? –
kérdzte rémülten.

– Dehogya te – iparkodtam megnyugtatni. – A börtönben az egyik cellatársam beszélt róluk
– mondtam, és belediktáltam még egy deci francia konyakot (mert ő csak azt ivott).

– Az... az... akkor jó, pajtikám... mert én egy kurva szót sem...

– Még egy fél szót sem – mondtam, s aztán vallatóra fogtam: – Ugye, huszonötön voltak a
leventék?

– Kik? – kérdezte egészen elbambulva. – Ja, azok a leventék... Először ötvenről, meg egy or-
vosról beszéltek... de lehet, hogy mégis neked volt igazad, komám... Huszonötön voltak azok,
akiket Bacušan keresése közben találtak meg... De az is lehet, hogy csak huszan. De voltak ott
más leventék... meg hadifogságból hazatérő katonák is...

– Mi volt velük a baj? Talán át akartak szökni a határon?

– Dehogya akartak... Hivatalos papírjaik voltak az amerikai fogolytábor parancsnokságá-
tól... De bumáska ide, bumáska oda, piff-puff... Kinyírták őket!... Úgy kellett azoknak a kis
kurva fasisztáknak!... Ha nincs az a tetves zsidó (Bacušan), ha őt nem puffantják le, vagy leg-
alább ügyesebben nyírják ki... a kutya se ugathatna utánuk... Érted-e, pajtikám?... Én se ugat-
tam... Ugye, hogy nem?... Majd hülye lennék... Nem is tőlem hallottad...

Tovább szimatoltam, s más "elvtársaktól" sikerült még megtudnom:

Két levente-tömegsír volt. Az elsöre valóban Bacušan holttestének kutatása közben buk-
kantak rá, s ebben huszonhét hullát találtak. (A másikban pedig több mint ötvenet.)

A huszonhetes tömegsír egy géppuska-fészek gödre volt, az ötven valahány leventét pedig
egy lövészárókba temették el.

Mindkét esetben meztelenre vetkőztették a leventéket, mielőtt meggyilkoták volna őket.
Csupán a kisebb tömegsírban feküdt egy ruhában meggyilkolt fiú holtteste.

Aki a gyilkolásukra kiadta a parancsot, magasrangú katonatiszt lett, és Prágában ország-
gyűlési képviselő, olyan félelmetes ember, kinek még az árnyékát sem merik átlépni azok,
akiknek némi eszük van...

Teljes két évig egy lépéssel sem jutottam előbbre, mivel eléggé reménytelennek és szerfe-
lett veszélyesnek tartottam a saját szakállamra folytatott további nyomozást, ideiglenesen
felhagytam vele. Hozzájárult ehhez még az a körülmény, hogy 1961-ben Budapestről küldtek
utánam Szlovákiába egy államvédelmis nyomozót, bevitték a pozsonyi börtönbe és ott faggat-
tak, vallattak egy egészen ártatlan ügy kapcsán amerikai, de kizárólag néprajzi jellegű levele-
zésem miatt, ami mögött ők államellenes összeesküvést szimatoltak. Ebből – szerencsére –

nem lett bajom, mert ebben az ügyben sok magyar és cseh néprajzkutató is benne volt, meg néhány író. A magyarok közül talán elég lesz megemlítenem *Ortúay Gyulát* és *Passuth Lászlót*. Akkor nem csupán megfenyegettek, hanem a lakásomról rengeteg írásom is magukkal vitték, nagyon sok levelem, s ezek kilencven százalékát mindmáig nem kaptam vissza, pedig kértem...

A korábban emlegetett egyetemi tanár többszöri sürgetésére azonban – az eddig megtudottokról – kerekítettem egy néhány flekkes írást. És jöttek a fiúk! – címen. Ezt át is adtam az illetőnek. Miután egymásután háromszor elolvasta, annyira inába szállt a bátorsága, hogy csak dadogott:

– Az Istenért meg ne mutasd senkinek... Ne is említsd, ha nem akarsz megdőgni, vagy börtönben meghadni!... Vidd, vidd el innen, és égesd el!

– Jól van, hiszen tudtam én előre, hogy berittyentesz... Te csak az egyetemen játszottad meg a nagyfiút... Mot már bizonyára megbántad, hogy nekem említetted egyáltalán ezeket a levontéket, s biztattál, hogy nyomozzak utánuk, írjak róluk...Képes lennél arra is, hogy felhasználád ellenem és ezzel további jópontokat szerezz magadnak... Mert kutyából nem lesz szalonna, s ember pedig még kevésbé!...

Azt az írásom – természetesen – nem égettem el, csupán jól eltettem, s mindmáig megvan.

Aztán jött 1968, a magyar ötvenhat vérszegény csehszlovák utánzata...

A lapokban szellőztetni kezdték a kommunista rendszer ezernyi hazugságát, igazságtalanságát, s egy bátor szlovák nyomozó megírta a Bacušan-ügyet is. Igaz, a teljes igazságot neki sem sikerült megtudnia, mert csakhamar bevonultak Csehszlovákiába a szovjet csapatok, s a bátor hangok nemsokára teljesen elnémultak.

Jellemző, hogy az illető nyomozó – *Ján Krajmer* – megírta ugyan, hogy Bacušan holttestének keresése közben tömegsírra bukkantak, de cikkében egyetlen szóval sem említette meg, hogy az áldozatok legyilkolt magyar levonték voltak... S ez – részben!!! – érthető is, mert ennek közzlése csak még inkább ellene tüzelte volna a gyilkosokat és cinkosaikat.

Akkor tombolt ugyanis leginkább a magyargyűlölet, amikor - beleértve önmagam is - az örök balek magyar kisebbség szívvel-lélekkel kiállt Dubcek politikája mellett... (Ezt azonban sem Dubcek, sem utóda nem köszönte meg a magyaroknak a rendszerváltozás után sem, pedig mindkettőjüknek lett volna köszönnivalójuk. Egyikük sem kért tőlünk bocsánatot a magyarok jogfosztásáért, deportálásáért, kitelepítéséért, ahogyan bocsánatot kértek az erős nyugati szomszédtól, a németektől... Legyen ez örök tanulság!)

Okály elvtárs maticás verbuváltjai akkor szerveztek transzparanses felvonulásokat Szlovákia főként magyarok lakta vidékein, s teli torokból ordították:

MAĎARI ZA DUNAJI!

MAĎARI DO DUNAJA!

A mi magyar nyelvünkön pedig ez azt jelenti, hogy: "Magyarok a Dunán túlra! Dunába a magyarokkal!" Az ilyen szláv "hazafiakat" azonban a magyar lakosság kapanyéllal szétkergette... Mert hát ilyenkor elsül a kapanyél is!

Ján Krajmer nyomozó – szlovák nyelven írt – cikkéből pedig elég sok mindent tudtam meg, amiről addig nem volt, és nem is lehetett tudomásom.

Az ügynek nevet adó Bacušan Ervínről csak annyit, hogy sokan ismerték őt a "szakmabéliek" közül, mert ő maga is belügyi dolgozó volt. A cikkíró 1945 júliusában beszélt vele utoljára. Akkor említette neki, hogy egyik felettesének piszkos üzelméről túlságosan is sokat tud, s attól fél, hogy az illető "elintézi" őt. Szeptemberben Bacušan testvéreitől tudta meg a megdöbbentő hírt, hogy Ervint letartóztatták, s aztán – mint hazaárulót és fasisztát – agyonlőtték!...

S amint azt már korábban is tudtam, a testvérei valóban nem hagyták ennyiben a dolgot, de fáradozásuk nem sok sikerrel járt ennek ellenére sem. A hadbírószági eljárás az ügyben, nem hozott ítéletet, s a további eljárást bizonytalan időre felfüggesztette. Mindaddig, amíg Bacušan Ervín holttestét meg nem találják!...

Jan Krajmer 1968-ban megjelent cikke: *Amit a félelemmel és rettegéssel teli éjszaka rejt.*

A "tanúk", akiknek többségükben inkább a vádlottak padján lett volna a helyük, azt bizonygatták, hogy amikor Bacušan fogolyként kísérték az osztrák határ mellett, az rohanni kezdett a határ felé. Amikorra elhangzott a harmadik felszólítás, már osztrák területen volt... Feltehetően ott érték őt a lövések, vagy sebesülten sikerült oda átjutnia, s ezért nem kerülhetett sor az ezüldelésére sem!... A nyomozás folytatása során azonban az derült ki(?), hogy Bacušan valószínűleg a csehszlovák-osztrák határ mellett létesített "katonai" gyűjtőtáborok egyikében, egy olyanban lőtték agyon, melyben főként polgári személyeket tartottak fogva. Holttestét kocsira tették és valahol Ligetfalu (Petržalka) határában földelték el. A bíróság ismét elrendelte a holttest felkutatását, de ez a kutatás mégis csak 1947 nyarán vehette kezde-

tét. Egy Nedavaška nevezetű bűnügyi nyomozót bíztak meg a kutatás vezetésével.

Nedavaška nem sokkal később hivatalos jelentésben számolt be a keresés egy addig nem várt eredményéről. Jelentésében azt írta, hogy Bacušan tetemének felkutatása közben, igen vékony földréteg alatt, sok emberi csontra bukkantak. Kérte a felettes hatóságot, engedélyezze a tömegsír felnyitását és a holttestek exhumálását. Gaffor vizsgálóbírótól meg is kapta ezt az engedélyt, s megkezdődtek az exhumálás előkészületei.

S itt "lépnek be" a Bacušan-ügybe a legyilkolt magyar leventék! Amit még a maga nemében meglepően bátor leleplező cikk is igyekezett eltussolni. A hír mégis kiszivárgott. Hiszen a keresésben, a tömegsír megtalálásában, majd feltárásában sokan vettek részt, s ezek mind-egyikére nem sikerült "tapaszt ragasztani".

Egy nappal az exhumálás előtt a Belügyminisztériumból dr. Kordoš felkereste Ján Krajmert. Elmondta neki, hogy a belügy – egészségügyi okokból – nem engedélyezi az exhumálást. Ezt tekintse parancsnak!

Csakhogy a mi bátor (mert el kell ismernünk, hogy valóban az volt!) nyomozónkat ekkor kezdte csak amúgy Isten igazában érdekelni a dolog. Felkereste Pozsony város főorvosát, s tőle kért engedélyt, amit – ki tudja, hogyan – meg is kapott! Sőt a főorvos még az exhumálást végző munkások pálinkaadagját is kiutalta...

Megkezdődhetett tehát – sok illetékes jelenlétében – a tömegsír felnyitása. Azonnal látni lehetett, mennyire volt alapos ez a temetés, hiszen a kivégzettek egyike-másika nem is volt rendesen elföldelve. A föld alól itt egy kéz, ott egy láb még kilátszott!

A tömegsír tulajdonképpen – amint ezt én már korábban is tudtam – egy géppuskafészek volt, az osztrák határ közvetlen közelében, a János-major (Janíkov dvor) felé vezető dűlőút mellett. Ez arról a főútról ágazik le, amelyik Ligetfaluról az ausztriai Kottseebe vezet. A dűlőút mellett akkor végestelen végig lövészárkok és géppuskafészek voltak, hiszen – az ősi magyar határoktól eltérően – a csehszlovák határok szentek és sérthetetlenek voltak...

Néhány ásónyom és előbukkantak a hullák... Borzasztó látvány volt! Abból az egyetlen géppuskafészekből huszonhét holttest került elő, csupa fiatal fiú holtteste!

A boncolási jegyzőkönyv szerint – egyetlen egy kivételével – mindegyiket hátulról, géppisztollyal lőtték föbe a "bátor" határőrök. A holttesteken – az említett egy kivételével – csak alsónemű volt. (Tehát nem voltak teljesen lemeztelenítve, ahogyan én azt korábban hallottam!) Ezt az egyet, mivel valószínűleg menekülni próbált, egy, a hátába kapott sorozat ölte meg. Bizonyára ezért maradt rajta a golyók által átlyuggatott és véres felsőruha, valamint az amerikai katonai bakancs!...

1945 júniusának végétől augusztus közepéig végeztek itt ki - naponta többször is - egyéneket és egész csoportokat... És ha nem derül fény Bacušan legyilkolására, ki tudja, meddig folytatódott volna még ez a kegyetlen vérengzés?

Az exhumálás befejeztével Ján Krajmer szerette volna saját szemével látni a hivatalos jelentést, de erre nem nyílt alkalma... Viszont parancsot kapott, hogy a nyomozást azonnal

hagyja abba!

Itt pontot is tehetnénk a felháborító gyilkosság történetének végére, hiszen nem valószínű, hogy a teljes igazságra valaha is fény derül. A csehszlovákoknak nem érdeke ennek szellőztetése, s a magyar diplomácia "felsőbb érdekektől vezérelve" aligha hozakodik vele elő. Hiszen ez már olyan régen történt, s mi a felejtés, a megbocsájtás népe vagyunk, bár szomszédaink egyike-másika ennek éppen ez ellenkezőjét állítja... (Hiszen Csehszlovákiában még 1987-ben sem eshetett szó a cseh légionisták 1919-es komáromi vérengzéséről. Történészeinknek (tiszteltet a kivételnek!) is kényelmesebb ezeknek az eseményeknek meg nem hallása, mint felderítése...)

A huszonhét levante "exhumált(?)" holttestét – anélkül, hogy a személyazonosságukat megállapították volna –, Ligetfalú új temetőjében, közös sírba földelték el... S utána mély hallgatás következett. Később, a kommunisták uralomra jutásával sem változott semmi, s ezzel cinkosságot vállaltak – az egyébként gyalázott – Benešsel, akinek államiságukat köszönheték... Pedig ennek az "esetnek" a felemlegetése jó alkalom lehetett volna a Beneš elleni hangok felerősítésére.... Ám a nacionalizmusuk elfojtotta bennük a csak külszínes kommunistát, meg a proletár nemzetköziséget...

A további kutatás csak akkor kecsegtetne némi reménnyel, ha ezt engedélyeznék a szlovák és a cseh illetékesek... Ha sikerülne felvenni a kapcsolatot a meggyilkolt gyermekek hozzátartozóival, akik most ki tudja, hol élnek. Sokukat bizonyára áttelepítették Magyarországra, szétszóródtak Csehszlovákia területén, s még ma is félnek... Az nagyon valószínű, hogy a szülőket a Nemzetközi Vöröskereszt útján értesítették, hogy fiuk útban van hazafelé... Az már nem a Vöröskereszten múltott, hogy ide soha meg nem érkeztek. Azért kerültek egy csoportba, mert az újra Csehszlovákiához csatolt országrészben éltek a szüleik, olyan földön, mely Németországba indulásukkor még Magyarországhoz tartozott.

A föld pedig néma!...

El kell mondanom még azt is, hogy az ilyen és hasonló táborokba nem csupán a mi hadifogságból hazatérő leventéink, katonáink kerülhettek be... Ötvenkilós csomaggal táborokba hurcolták (Ligetfalura is) a háborús bűnösökké nyilvánított, tehetősebb pozsonyi magyar és német családokat is. (Az egyik ilyen családnak a lánya, aki évfolyamtársam volt az egyetemen, valószínűleg sokat beszélhetne erről, ha merne, ahogyan nekem beszélt is: jólmenő ruhaszalonjuk volt Pozsonyban, s ő tizennégy éves mindössze, amikor Ligetfalura hurcolták őket...)

A gyilkosságok sorozata nem az emlegetett leventéink lemészárlásával kezdődött, de nem is ezzel ért véget, amint ezt nekem T.L. cellatársam is elmondta a pozsonyi börtönben. Igazi emberirtás folyt ott a háború befejezése után még másfél hónapig, akárcsak a fasiszta haláltáborokban... Nemre és korra való tekintet nélkül családok százait hurcolták ilyen és hasonló táborokba.

A gyilkosság menete általában a következő volt:

A "foglyaikból" csoportokat állítottak össze, azzal az ürüggyel, hogy a szovjet hadsereg pa-

rancsára, Ausztriába viszik őket munkára... Minden holmijukat a táborban kellett hagyniuk, s a tábor hátsó kijáratán keresztül, éjszaka vitték őket a határra, ahol (- micsoda komédia?! -) átestek még útlelvizsgálaton is... Aztán a már ismertetett úton mentek tovább.

Néhány méterre az úttól sűrű cserjés volt. Ott állították meg a csoportot. A kivégzéshez kijelölt hóhérok kettesével vezették a szerencsétleneket a lövészárkokhoz, ahol le kellett vetniök ruhájukat és cipőjüket. Arccal az árok felé, az árok szélén álltak, azután hátulról lőtték őket le... Amikor a csoport utolsó tagját is kivégezték, jött egy kétlovas szekér. Arra feldobálták a ruhákat, cipőket, majd a holttestekre némi földet kapartak...

Volt amikor egyszerre nyolcvan embert végeztek ki, köztük anyákat, gyermekeket és agastyánokat. (Egy hetvenéves anyókat negyvenötéves elmebeteg fiával csupán azért, mert a szép kertés családi házra kedve szottyant valamelyik gazembernek...)

"...A gyilkosok borzalmas tetteik és hallgatásuk jutalmául szép karriert futottak be, magas katonai rangokat kaptak" – írja Ján Krajmer. Én még hozzáteszem ismételten, hogy aki a gyilkosságra a parancsot kiadta, igencsak magas katonai ranggal, Prágában lett rettegett országgyűlési képviselő!

Bár a kivizsgálás eredményéről Krajmer informálta az összes pozsonyi napilapszerkesztőségét, egyedül a Hlas práce (a Munka Hangja) című lap közölt róla egy nyúlfaroknyi cikkek-két. De ennek is az lett a következménye, hogy Ján Krajmert a saját felettese, *František Lipka* őrnagy le akarta tartóztatni, bizonyára azért, mert neki is véres volt a keze!

Ján Krajmer csak 1968-ban jelentkezett újra és írta meg cikkét, melyet nekem valaki az íróasztalomra tett, a pozsonyi Hét című lapnál, amelynek néhány évig szerkesztője voltam. Máig sem tudom, ki hozta. Csak olyan ember lehetett, aki tudott róla, hogy foglalkoztam ezzel az ügygel...

*

Ez hát a huszonhét (kilencven?) meggyilkolt magyar levante története. Életüket a gyilkos háború megkímélte, de lekasabolta a csehszlovák nacionalizmus, melynek fagya mindmáig sem igen akar felengedni, s ezzel saját népe becsületén ejt kitörölhetetlen foltot!

Nagyon kevesen tudnak erről az "eseményről", s akik tudnak, azoknak egyre fogy a számuk.

A bűnösök és gyáva cinkosaik hallgatnak, a túlélők még ma is félnek felemlgetni. A levették csontja porrá omlik a ligetfalusi temetőben, s ha valaki mégis megemlítené ezt a szörnyű gaztettet, az egészet a háborús mendemondák körébe sorolnák...

Én úgy érzem, a gyilkosokkal vállalnék cinkosságot, ha nem írnék róla!